

Сваком будућем пензионеру једно од најважнијих питања је – колика ће му бити пензија.

Такође, врло често и они који су решење о пензији већ добили нису увек сигурни да им је износ правилно одређен. Због тога, а и да би се разјасниле и неке друге, можда мање очигледне дилеме, покушаћемо да објаснимо на који начин је Закон о пензијском и инвалидском осигурању уредио начин одређивања висине пензије.

Ступањем на снагу важећег Закона о ПИО (2003. године), начин одређивања висине пензије је потпуно измењен у односу на раније прописе који су обрачун базирали на утврђивању пензијског основа према зарадама оствареним у десет најповољнијих узастопних година стажа. Наравно, и даље се износ пензије одређује на основу података регистрованих у матичној евиденцији, односно на основу навршеног пензијског стажа и остварених зарада, али се при одређивању висине пензије урачунава цео радни век.

Први корак у обрачуну је утврђивање свих зарада које је осигураник остварио у току каријере, а затим се зарада остварена у свакој календарској години упоређује с просечном зарадом у Србији у тој години

Први корак у обрачуну је утврђивање свих зарада које је осигураник остварио у току каријере, а затим се зарада остварена у свакој календарској години упоређује с просечном зарадом у Србији у тој години. Од почетка примене актуелног Закона, односно од 2003. године, у зараду се урачунавају сви остварени приходи за које су плаћени доприноси за ПИО. То значи да се осигураницима који су, на пример, уз радни однос обављали и самосталну делатност сабирају зараде остварене по оба основа. Дељењем износа остварене зараде с просечним износом добија се годишњи лични

коэффициент. Уколико је остварена зарада већа од просечне, коэффициент је виши од 1, а уколико је мања, онда је коэффициент нижи од 1. Законом је највиши годишњи лични коэффициент ограничен на 5, и то је један од начина којима је ограничена максимална висина пензије.

Дељењем износа остварене зараде с просечним износом добија се годишњи лични коэффициент. Уколико је остварена зарада већа од просечне, коэффициент је виши од 1, а уколико је мања, онда је коэффициент нижи од 1. Законом је највиши годишњи лични коэффициент ограничен на 5, и то је један од начина којима је ограничена максимална висина пензије

Након одређивања годишњих личних коэффицијената за сваку годину стажа осигурања, израчунава се лични коэффициент, и то тако што се збир свих годишњих личних коэффицијената дели с укупним трајањем периода за које су они утврђени. Тај корак у рачунању висине пензије је веома значајан. Наиме, у случају да је осигураник навршио стаж краћи од 12 месеци у току једне календарске године, чини се да математичка формула има недостатак и да довођење зараде остварене у периоду краћем од 12 месеци у однос с просечном републичком зарадом за целу годину доводи осигуранике у неповољан положај. Међутим, управо чињеница да се збир годишњих личних коэффицијената дели с укупним трајањем периода за које су ти коэффицијенти утврђени, утиче на то да је законска формула за израчунавање висине пензије заправо потпуно правилна и правична.

Последња година

Осим наведених измена Закона, на одређивање висине пензије утиче и промена која се односи на начин одређивања годишњег личног коэффицијента за годину у којој се остварује право, а која је ступила на снагу 1. јануара 2019. године. Ранији прописи чинили су управо обрачун коэффицијента за последњу годину рада једним од најчешћих разлога због којих се о захтеву за пензију одлучивало привременим решењима. Наиме, за стаж навршен у години у којој се остварује право, коэффициент се могао одредити тек почетком наредне године, по објављивању просечне зараде у Србији за ту годину. По новим прописима, зарада остварена у последњој години више се не доводи у однос с просечном зарадом у Србији за целу календарску годину, већ се доводи у однос с тзв. обрачунским износом просечне годишње зараде. Тај, обрачунски износ се претходно одређује тако што се просечна месечна зарада у Србији за период од почетка године до краја месеца који два месеца претходи месецу у којем се остварује право, помножи бројем 12, осим за осигуранике који право остварују у јануару или фебруару, којима се обрачунски износ одређује множењем просечне јануарске зараде бројем 12. То значи да се годишњи коэффициент лица које право остварује у нпр. јуну одређује тако што се израчуна просечна месечна зарада за период јануар–април и помножи бројем 12, док се за лице које остварује право у фебруару само просечна јануарска зарада множи бројем 12. На тај начин избегава се чекање наредне године и објаве података за целу годину, па и то да на обрачун пензије утиче и просечна републичка зарада у периоду у којем пензионер уопште није радио, нити остваривао зараду.

Пракса показује да зарада остварена у периоду краћем од 12 месеци у току једне године ипак може на различите начине утицати на обрачун висине пензије. Најчешће су зараде у почетку године нешто ниже него крајем године, како због номиналног раста зарада, тако и због додатака на зараду који се најчешће исплаћују у другој половини године, као што су регрес, тринаеста плата и слично. Из тог разлога, могуће је да осигураник који је остварио зараду само у другој половини године буде у нешто повољнијој ситуацији него да је у тој истој години радио у првих шест месеци. Наравно, описана ситуација уопште не мора да важи за сваког осигураника и за сваког послодавца и зато се не може рећи да постоји опште правило.

Важно је нагласити да је лични коефицијент Законом ограничен на 3,8, и то је други начин ограничавања максималног износа пензије.

По одређивању личног коефицијента, који практично представља однос просечне зараде осигураника у току целог радног века и просечне зараде у Републици Србији у истом периоду, преостаје још неколико релативно једноставних математичких радњи. Прво се лични коефицијент множи с укупним трајањем пензијског стажа, при чему се у обзир узима и утврђен посебан стаж (женама најчешће по основу рођења трећег детета, а мушкарцима по основу учешћа у оружаним акцијама). Такође, осигураницима женама се утврђени стаж увећава (у 2019. години осам одсто, у 2020. седам одсто, а од 2021. године и убудуће женама ће се стаж увећавати шест одсто, чиме се завршава прелазни период у којем се проценат увећања смањивао), док се корисницима инвалидске пензије стаж за обрачун висине пензије такође увећава по одређеној формули.

Године без личног коефицијента

Почев од 30. септембра 2018. године, ступиле су на снагу измене Закона о пензијском и инвалидском осигурању и промењен је начин на који године за које није могуће утврдити годишњи лични коефицијент утичу на одређивање висине пензије. До сада се за те године обрачунавао просечан коефицијент, или коефицијент који одговара гарантованом износу зараде, или најнижој основици, што је за већину корисника права било неповољно. По измењеним одредбама, за године за које није могуће утврдити податке о оствареној заради, рачуна се лични коефицијент одређен за остале навршене године стажа осигурања. Практично, на тај начин се избегава да године за које нема података о оствареној заради утичу на укупан износ пензије, па је и тако одређен износ пензије реалнији и више одговара стварним зарадама осигураника.

Важно је нагласити да је изменама Закона предвиђена и могућност да пензионери којима је одређен износ пензије применом раније важеће одредбе за године за које нису утврђени подаци о оствареним зарадама, поднесу захтев за одређивање новог износа пензије по новом начину обрачуна. Такав захтев може се поднети до 30. септембра 2019. године, а уколико се применом измењених одредби утврди повољнији износ пензије, тај износ припада од 30. септембра 2018. године, односно од дана ступања на снагу измена Закона.

Осим тих, постоје и неки други изузеци и посебни прописи за обрачун, али они читаоци

који се за то посебно интересују свакако ће у законским прописима пронаћи све детаље које желе да сазнају, а који нису интересантни већини.

Множењем личног коефицијента и стажа за обрачун, добија се лични бод, који се затим множи општим бодом одређеним у складу са Законом и који је заједнички за све пензионере. Том последњом математичком радњом, добија се износ пензије у динарима.

Извор: Dnevnik.rs